

A Kövér Tetű kiugró tehetsége

Itt van előttünk Muzicsky, a tehetség, méghozzá kiugró tehetség; hamarosan kiugrik a padlásablakon, Vigántpeténdy gróf Hídvám utcai háza padlásának ablakán. A Hídvám utca görbe, mint a törökök vereségének öröme sütött kifli, görbülete mögött a városfal húzódik, a városfal mögött a világűr, a világűr mögött kocsmárosok és rendezett úrbéri viszonyok. Vigántpeténdy gróftól gazdagfűrtű vendéghajánál fogva magas polcra emelte a Végzet, sőt állítólag személyesen Apolló: a Helytartótanács iktatási bizottmányának főkommisszára volt, holott alantasai aranyköpése szerint nála komiszabb száraz is nőttek már a földből. Erről most elég annyit mondani, hogy anyajegy volt a fülcimpáján, fekete babszem; és egyész cseléségének, úgymint inasok, szobalány, szakácsnő, kocsis, lovasz, juhász, kertész, kályhafűtő, mosónő fülcimpáján hasonló fekete babszem volt mindegyiküknek. Szerették is egymást, mint az édes testvérek, és ha civakodtak, legalább annyi szeretettel, mint Káin és Ábel. Muzicskyt az apollótlán és véletlen vakeset a fülénél fogva cibálta Vigántpeténdy házába. Egy matróz, aki néha Velencéből, máskor Dalmáciából akarta magát vetődve tudni a Kövér Tetű nevű csillapító- és ajzóhelyre, Muzicsky fülcimpáját egy intrakután konskripcióval (barbáruul szólva: tetoválással), amely hosszúkás, fekete kagylót ábrázolt, látta jónak ékesíteni; mikor pedig a nyertő Muzicsky, mintegy a fájdalom sarkantyújának ösztökélésére, kivágtatott a Kövér Tetűből, tüstént megragadta lángoló fülét egy címeres gyaloghintóból kinyúló, hűvös kéz. A gróf mint elbitangolt és végre megtérő természetes fiát üdvözölte Muzicskyt, és jelentéktelen írni feladatokat bízott rá.

De ne csörtessünk a dolgok nyomában, ha már elébük nem vághatunk! A dolgok céltalanul keringenek az elbeszélés körül; gyönyörködni valónk a céltalanság. Kénytelenek leszünk úgy tenni, mintha Vigántpeténdy gróf és Muzicsky létező személyek volnának, s mintha létező helyszínt választana e még létezőbb helyszínektől a városfal külön; kénytelenek leszünk úgy tenni.

Csak hogy mi, tehetetlenek, miképpen is tehetnénk úgy — vagy bár nem egészen úgy?

Szent Vitális éjszakáján elvitték a Fegyverkovácsok utcájából Cicatrixot és a Csillagvizsgálók utcájából Timár Bódogot, az utóbbinak súlyos adósságai voltak a Kövér Tetűben, amelynek vendégei represszióról suttoztak, és nem voltak hajlandók leülni a sarokasztalhoz Malignus Vilmos mellé, akire pedig inkább a falra szögezett vaddisznófejnek, mint a gyanúnak árnyéka vetült.

Ó, hajnalhasadás! Amikor odafönt láthatatlan kezek huzigálják szét a sötét függönyöket, majd színre lép a kék ruhába öltözött, milliószor megbámult kövér színész, akit egyre izzóbb kelkeséssel világít meg a fölfelé szálló fénykorong!

Ó, délutánok! Síkok és görbületek hullámváza! Tejszínes felhők, gondatlan bőséggel áradó fény! Franciaországi változások, matematikai képletek a levegőben, szigorú és elvont léglökések, fekete papírból kivágott házfalak, gyapjából sodrott füstoszlopocskák az estében, amelyet fött rák gyanánt és helyett szolgál föl egy hipotétikus kéz a választékos izlésű kopolóknak.

Ó, Hetz-Teátrum, amely, minthogy kívül vagy a városfalon, alapjaidban véve már a nihilbe nyújtózkodol; csak a Duna vizéről verődik vissza rád a napsütés; csak a lórés keskenységű nyílásokon látszik a városfal egy szegmentuma, rajta háromarasznyi hasadék, látszanak némely házak, látszik a túlparton a túlparti város, a németek megrögzött macacssággal Kemencének neveznek, és aki valóságos város benyomását kelti, honnét a vár legalábbis nem hiányzik, holott megbízható, túlpartról átevickélt szemtanúk beszámolója

szerint a házak tömött, bár kissé morzsalékos látszata délibábos káprázat, a Római Birodalomból visszamaradt, avitt illúzió.

Bizony nehéz átjutni a Birodalom keresztül-kasul civilizált hegy-völgyeiből a barbár síkságra, szarmaták, jazigok, vizigótok szemetes homokbuckái közé; hát még vissza mily nehéz! Csak egészen kivételes egyéniségeknek sikerül, s még nekik sem tökéletesen. Egy helyütt a parton, a vízivághóhid alatt, ahol a halászcéh tagjai húsvét előtt a legnagyobb és legharapósabb csukákat meregetik, ott van egy ladik, abban ül egy révész, aki három garasért bárkit vállalkozik átvinni a szarmata valótlanságból a pannon valótlanságba, s hírlik, hogy a száműzött fejedelem rebellis régi rézpénzeit is elfogadja. Hírlik az is, hogy a csukák az átkelni vágyók lelkei, míg mások szerint az átkelni vágyó testekből építkeznek.

Mármint a Helytartótanács, amelynek üléseit Vigántpetény gróf oly gyakran gazdagítja jelenlétével, a túlparton van! — a Kövér Tetüben ezt a hiedelmet nem erősítette meg, hivatalos helyen pedig nem cáfolta senki, így az is hihető volt, hogy a Helytartótanács kapuboltozatában ki vannak függesztve Toldi Miklós csontjai.

A Kövér Tetüben biléta váltandó; „Szabadság” feliratú rézpénzek nem fogadtatnak el. Nagy, kövér hurkatöltő Luft Rézi kezei közt, Luft Rézi körbejár a vaddisznófejtől a kicsorbult pallosig és vissza, s aki leakasztotta volt a falról az ott függő bádgedények egyikét vagy másikat, az elé odalövell másfél itce jó forró levest. „Szabadság, Egyenlőség, Testvériség” feliratú jelvények viselése hivatalból üldözendő. Aki pedig a bilétát nem tudja fölmutatni, annak horpadt edényéből a hurkatöltő visszazippantandja a híg, de tápláló főzeményt.

Tekintélyesebb embernek számító lévén, Timár Bódog vizsgázott bél- és madárjós volt az egyetlen, aki hitelbe kapott levest a Kövér Tetüben, s annak is ki lett kárvallottja, ha nem Luft Rézi és két izmos karja, akik Timár Bódog levesének hűlt helyére némelykor még sört is fecskendeztek egy kisebb hurkatöltőből, szintén hitelbe?!

Vigántpetény gróf potenciális férfiassága még mindig eléggé gyakran átcsap aktualitásba. Éjszakánként zötykölődik, dülöngél és hörög a napközben oly csendes, oly tömörnek és mozdíthatatlannak rémlő Hidvám utcai ház. Ilyenkor Muzicsky forgolódik, verejtékezik, házassági tervekét hánytorgat, és kesereg a jó szerencsét máskülönben hol csurrantó, hol cseppentő sorson.

Szintén a Csillagvizsgálók utcájában lakik az elhurcolt emlékezetű Timár Bódog szomszédjának immár aligha nevezhető Poetaster, polgári nevén Schwartzkünstler Jakab. Hat láb és két hüvelyk magas, rózsás bőrű, pufók, erősen rövidlátó csecsemő. Vállig érő, fekete hajából apró fekete tollak peregnek; orra és felső ajka között háromujnyi távolság áhítozik bajuszra, amely az állcsúcs hiányát bizvást eltakarná. Kásás hangon beszél. Kedvelt szavajárásai: „Belsőmeggyőződéses nyelv- és királpárti vagyok”, valamint „Erről megoszlanak és uralkodnak a vélemények”. Írt egy verset, amely a király születésnapján jelent volna meg, de a király születésnapja előtt meghalt.

Muzicskyról nehéz eldönteni, milyen a külleme. Muzicsky leírhatatlan.

Egy ízben, inkább vérenek sós, mintsem szívdobogásának édes mivoltától hajtva, megpróbált kikezdeni az úgynevezett Előszobalánnyal, akinek erélyesen fölcsavart kontya látni engedte kecses fülcimpáján a familiára jellemző fekete babszemet; mire az Elősz.-lány, sűrű fülhuzigálásokat közbeiktatva, figyelmeztette Muzicskyt, hogy vérfertőzők és egyéb fajtalanok nyakukba kötött levágott jobb karjuk himbálása közepette kísértetnek a Tavaszmezőre, ahol a fejevételek foganatosítottak. Ezt követően, hogy a gerjedelem éhezés által csillapodjék, Muzicskynak le kellett mondanania szokásosnak mondható Hidvám utcai ebédjéről; a Kövér Tetüben pedig, ahol hetek, sőt hónapok óta most jelent meg első ízben, a hurkatöltő könnyörtelenül visszazippantotta levesét. Így jár a szerelem, ha céltalan nemeség és nemtelen célratörés között lebeg, Mohamed koporsójaként.

Tetézi mindezt a családi jellegű félreértés. Elvégre Muzicskynak nem is Vigántpeténdy gróf az apja, legalábbis vér és velő szerint nem!

Hát akkor kicsoda?

Muzicskyt a négy őselem hozta létre. A vizivágóhíd mögött, ahol a helybeli történelem és az önmagukat meghíúsító lehetőségek módjára rossz lelkiismeretű zombékok párolognak és öntudatos nádszálak hajladoznak, meleg vízű forrás tör föl a talajból. Habjaiban apróska, piros halak úszkálnak, amelyek azonban annyira szét vannak főve, hogy mihelyt megfogják őket, szétmállanak. A sűrű, záptojás szagú, langymeleg iszap egyszer egy helyütt erjedni, fortyogni kezdett — szél támadt, és a levegővel összezsúkolódzott a föld, gőzölgő hullám loccsant, és e pillanatban tüzes hullócsillag zuhant a héviz kellős közepébe. Talán ez idő tájt zajlott a kis piros halak ívása is — Muzicsky megszületett, vagy legalábbis világra jött.

Beharapni a Hídvám utca kifligörbületébe! Gerezdekre szelni a lámpaburák sötétben világító gyümölcseit! Lenyalni a házak oldaláról a cukorporos habarcsot! Belekortyolni a meszeléshez készülő asszonyok habos tejébe! Nagyot húzni a kelmefestők vörös, kék és fekete borából!

Ó, éjszakák! Amikor a világot beborító fekete kelméből Vigántpeténdy gróf kiszakít egy zsebkendőnyi foltot, és azt óvszer gyanánt magára húzza! És a szakadáson világító, sápadt arcával kikandikál az ördög, összehúzott szemmel figyelvén, amint a boszorkányok felröppennek Szent Gellért hegyéről, suhogva szállnak az imaginárius Tabán és Rácváros fölött, hogy valahol a régi római színház környékén lebucskázzanak, ahol röpke seprűnyél- és kuvikórán fognak vele szub- és inkubálni. És az ördög belekapaszkodik az égi kelme hasadékába — jöhetnek az éji felhők! —, és magával rántja az egész hóbelevancot valahol északon, a Krempl-malomnál; onnét az amfiteátrum csak egy bakmacskaugrás. Jókat álmatlankodhatnak a molnár.

Ó, nappalok! Amikor sárgára festett acélsőrével valódi füvet legel a zörgő, kelepelő géplibá, amely füvekből a gépgyomor és a gépzúza — kis tartályokból óvatosan adagolt emésztőnedvek segélyével — valódi libafost képes csinálni, miközben az ily módon felszabaduló hő nemcsak fűti, de mozgatja is a géplibát! Ó, nappalok!

Poetaster a padláson lakik, jó barátságban van az egerekkel. Pici szájukban hoznak neki diógerezdet, sajtot, szalonnát, mikor mit lohatnak az egérfogóból. Van ott a padláson egy szétrongyolt szalmaszák: egyik oldala konyha és ruhatár, másik oldala társalgó és éléskamra, harmadik oldala bibliotéka, negyedik oldala, ahol a szél befűt, zeneterem.

Árnyék hull a horpadt bádagedényre, amelyből a vastag, szívtelen hurkatöltő nemcsak visszaszippantotta, de mintegy meg nem történtté is tette a levest. Árnyék hull, ellentmondást és földobást nem tűrően. Nagy fajsúlyú, kecsetlen árnyék: ha vízbe vetődne vagy vetné magát, rögtön elsüllyedne, mint ama sötét ereszű, délszaki nemesfa tuskók, amelyeket nem lehet a folyókon leúsztatni.

Itt az angyalok nyelvén sem volna beszélgetni célirányos!

Az agyaras disznófej alatt Malignus Vilmos üldögél, tőle telhető spontaneitással. A fehér levest már megette, bilétája még fityeg, hátravan a fekete leves. Jegyzeteket nem készít, ellenben a biléta, amely megvastagodott köröm gyanánt biggyed az egyik ujj végén, annyira ki van fényesítve, mintha tükörnek volna szánva — és tényleg, Malignus Vilmos kukucskál bele!

Luft Rézi megközelíthetetlen. Egyszer egy vendégnek mondott egyén a szoknyája alá nyúlt az árnyékszék előtt; soha többé nem látta senki sem az alányúlót, sem az alányúlható szoknyát, sem az árnyékszékét.

Poetaster — vagy ahogy őt a Hetz-Teátrum szolgálai nevezik, Schwartzkünstler művész úr —, csodák csodája, grátisz beléphet, sőt magával vihet még egy személyt. A szolgálak sokatmondóan legyintenek, amikor megpillantják Muzicsky fülcimpáját. Haját Muzicsky szeretné, de hiába szeretné megnöveszteni.

Legfőbb ideje leszögezünk: Muzicsky tehetséges. Hogy miben tehetséges, az nem egészen világos; ám annál nyilvánvalóbb a tény, hogy tehetséges. Aki csak egyszer beszélt Muzicskyval, aki csak egyszer látta őt elszuhanni az utcasarkon, az máris meg van győződve róla, hogy Muzicsky tehetséges. Ellenben — ó, balsors! — akik napról napra látják és hallják, akik egy fedél alatt élnek vele, azoknak sejtelmük sincs — ó, balsors! — az ő tenni nem vágyó tehetségéről. Sajnos, e nem sejtők egyike maga Vigántpeténdy gróf.

Nagyközönség hujjogásának hullámverésében a Transszilván Vérmedve püföli a Bohém Örvöst; később a Gömöri Mézlátó is bekapcsolódik. Fáradt, elhasznált állatok, nem tesz jót nekik a mindennapos küzdelem; sűrű gondok barázdálják mindhármójuk homlokát. A Gömöri büntudatos arccal motyogja: „Hodie tibi, cras mihi”. Előadás végeztével a manézs mögött rákönyökölnek egy ládából és uszadékfából eszkábált asztalra, mindegyikük előtt egy-egy korsó sör. Minden rundot más-más medve fizet; éjjfélig is elbúslakodnak így.

Bizonyos iratokat és névsorokat, amelyek az iktatási bizottmány kebléről származnak, nagyon sürgősen és még titkosabban le kell másolni, — Poetaster nem tűr ellentmondást. Hajából oly tömegben hullanak a fekete tollacsok, mintha egy egész várost emésztett volna meg a tűzvész.

Végül, hogy a nagyközönség türelmetlenebb részének is legyen cuppognivalója, folyhat némi vér. Behoznak három szelindeket, és megengedik nekik, hogy széttépjenek egy rókát. Csakhogy a róka nem s nem akar kijönni a ketrecből, hiába tárva-nyitva, s hiába biztatják a szolgálkák, hogy szabad, mint a madár. Mikor minden egyéb ráhatás hiábavalónak bizonyul, szurkos vásznat kötnek a farkára és meggyújtják; bezzeg most már szalad ész nélkül! A három szelindek gyönyörűséggel üldözi,

Ezt már Muzicsky nem látja, neki napszállat után rendelkezésre kell állnia. Áll. Este van, gyertya fényköre. Muzicsky végzi a szokásos, ám annáldezzúttal terjedelmesebb irnoki munkát. Ül. Hajnalig is elpiszmoghat. Az éhség lázas mámorra dacossá tesz és vakmerővé. Vigántpeténdy kilép a helyiségből, Muzicsky rögtön kihúzza egy bezárni feledett fiókot, iratokat emel ki. Idegei Copia istennőtől és a kopirozás furorjától igazgatják. S a Hídvám utcai zegzugokban kezdődhet a minden éjjeli sikongatás-viháncolás; de most Muzicsky mintha meg sem hallaná!

Majd pedig — ne szaporítsuk a szót — lassan szürkülni kezd az ég. Virrad a kijózanodások napja. Vigántpeténdy gróf szobáról szobára, kiszöggelésről beszöggelésre kivont karddal üldözi Muzicskyt, aki az ímént ama vészjós kérdésre, miszerint járt-e valaki rajta kívül az éjszaka folyamán a skriblerkuckóban, őszintén és balgán azt válaszolta, hogy nem. Vigántpeténdy torka szakadtából ordít (és ez a szerencse, mert a kitóduló hangok bősége némileg fékezi kardos rohanását):

Eltűntek a gyanúsak! Eltávoztak a republikánusok!

Muzicsky beugrik a kandallóba, magával sodorva néhány, szinte még testi langyos pendelyt és pruszlikot, és megtáltosodásról tanuskodó kürtömászással közeledik a kémény teteje felé, ahol azonban, akár óriási potroh végén óriási fullánk, fényes és hegyes vaskó bököd. Muzicsky végigrohan a padláson, ahol nem lakik semmiféle poeta, még kevésbé Poetaster, és az egereket rég fölfalták a Vigántpeténdy szolgálatában álló kandúrok; menekülése közben oly fekete, mint egy kis darab, ittfeledett fúrge éjszaka a hajnalhasadás közepette.

Mivelhogy hasad a hajnal. Magyar!, hajnal hasad!

Csakhogy ezt már Muzicsky nem veheti figyelembe. Ő, mint már esett róla szó, tehetség lévén és léteire kiugrik a padlásablakon.

Ugrik. Most.

Ám a rózsás ujjú Hajnal, aki mindig figyeli a rá nem figyelőt, gyorsan lenyújtja legkisebbik rózsás ujját; Muzicsky belekapaszkodik. Ott lóg rajta.

Meglógott a gézengúz!